

SEZNAM VYOBRAZENÍ

- č. 1 Relace ke dvoru – první strana písemnosti. ÖstA, FHKA, Österreichisches Kamerale, kart. 1983, fol. 211.
- č. 2 Relace ke dvoru – první strana textu. ÖstA, FHKA, Österreichisches Kamerale, kart. 1983, fol. 212.
- č. 3 Relace ke dvoru – poslední strana textu s datem a podpisy. ÖstA, FHKA, Österreichisches Kamerale, kart. 1983, fol. 217v.
- č. 4 Zjednodušený typ relace ke dvoru – první strana textu. ÖstA, FHKA, Österreichisches Kamerale, kart. 1984, fol. 1625.
- č. 5 Zjednodušený typ relace ke dvoru – datum s podpisy. ÖstA, FHKA, Österreichisches Kamerale, kart. 1984, fol. 1626.
- č. 6 Osobní relace Jindřicha Kajetána Blümegena direktoriu. ÖstA, AVA, Hofkanzlei, kart. 364, nefol.
- č. 7 Příklad osobní relace zasílané z Vídně (odesílatel byl prezident generální pokladny Hatzfeld). MZA, fond B 1, G 95/1b, kart. 565, fol. 168.
- č. 8 Misiva rekvizitoriální – první strana textu. MZA, fond C 4, č. 1345, fol. 1.
- č. 9 Misiva rekvizitoriální – konec textu s firmou. MZA, fond C 4, č. 1345, fol. 5.
- č. 10 Misiva rekvizitoriální – podpisy. MZA, fond C 4, č. 1345, fol. 5v.
- č. 11 Misiva rekvizitoriální – adresní strana. MZA, fond C 4, č. 1345, fol. 6v.
- č. 12 Zjednodušený typ rekvizitoriální misivy – text i s podpisy. MZA, fond G 147, č. 171, fol. 1.
- č. 13 Zjednodušený typ rekvizitoriální misivy – adresní strana. MZA, fond G 147, č. 171, fol. 2v.
- č. 14 Koncept nóty pro úřad zemského vojenského velitelství. MZA, fond B 1, sg. R 6, kart. 1511, fol. 340.
- č. 15 Nóta od zemského vojenského velitele. MZA, fond B 1, sg. R 6, kart. 1511, fol. 338.
- č. 16 Misiva dekretální – první strana písemnosti. MZA, fond G 147, č. 134, fol. 1.
- č. 17 Misiva dekretální – firma s podpisy. MZA, fond G 147, č. 134, fol. 2.
- č. 18 Dekret – první strana textu. MZA, fond A 8, sg. C 18, kart. 310, fol. 40.
- č. 19 Dekret – datum a podpisy. MZA, fond A 8, sg. C 18, kart. 310, fol. 40v.
- č. 20 Dekret – adresní strana. MZA, fond A 8, sg. C 18, kart. 310, fol. 43v.
- č. 21 Příklad dorzálního dekretu na přijaté písemnosti. MZA, fond B 1, sg. R 6, kart. 1511, fol. 423v.
- č. 22 Dorzální dekret označený jako dekretace; v dataci je rozepsáno „Decretum“. MZA, fond B 1, sg. R 6, kart. 1511, fol. 184.
- č. 23 Koncept dekretace. MZA, fond B 1, sg. G 95/1b, kart. 566, fol. 223.
- č. 24 Příklad expedované dekretace podkomořímu; prezentační datum bylo napsáno vlastnoručně podkomořím Berchtoldem. MZA, fond B 20, kart. 59, fol. 37v.
- č. 25 Ratifikace – počátek textu (následuje až po ratifikaci olomouckého biskupství). MZA, fond B 2, sg. J 4–7, kart. 61, fol. 9v.
- č. 26 Ratifikace – konec textu na další straně s podpisem sekretáře. MZA, fond B 2, sg. J 4–7, kart. 61, fol. 10.
- č. 27 Atestace. MZA, fond B 1, sg. G 95/36, kart. 569, fol. 25.
- č. 28 Kvitance. Archiv města Brna, fond A 1/5, sg. 9/3, nefol.
- č. 29 Tištěný patent – první strana s intitulací. MZA, fond G 18, kart. 19, fol. 19.
- č. 30 Tištěný patent – druhá strana s koncem intitulace vydavatele a začátkem textu. MZA, fond G 18, kart. 19, fol. 19v.

- č. 31 Tištěný patent – poslední strana s podpisy a pečeti; přestože se intitulace odvolává na panovníci, vytištěny jsou podpisy prezidenta a sekretáře nejvyššího zeměpanského úřadu. AMB, fond A 1/9, sg. 286, nefol.
- č. 32 Tištěný patent – poslední strana; jde o vlastnoručně podepsaný exemplář s přitíštěnou pečeti (zajímavé je, že prezident použil podpisové razítko, zatímco sekretář se podepsal vlastnoručně). MZA, fond G 18, kart. 19, fol. 22.
- č. 33 Tištěný otevřený dekret – první strana textu. MZA, fond B 1, kn. 220, nefol.
- č. 34 Tištěný otevřený dekret – poslední strana s firmou, podpisy a naznačením pečeti. MZA, fond B 1, kn. 220, nefol.
- č. 35 Tištěný otevřený dekret – konec textu s datem. MZA, fond B 1, kn. 220, nefol.
- č. 36 Cirkulář – první strana česky psaného cirkuláře (vyhlašují se jím zásady náboženské tolerance). MZA, fond B 47, kn. 57, nefol.
- č. 37 Cirkulář – poslední strana téhož cirkuláře s datem a podpisy. MZA, fond B 47, kn. 57, nefol.
- č. 38 Extrakt patentů a nařízení – první strana. MZA, fond B 1, kn. 222, nefol.
- č. 39 Extrakt patentů a nařízení – závěr s datem, firmou a podpisy; je patrné i číslování vydaných nařízení. MZA, fond B 1, kn. 222, nefol.
- č. 40 Titulní list brněnského titulárního kalendáře (pro rok 1760). Knihovna MZA.
- č. 41 Dvoustrana titulárního kalendáře se jmény úředníků reprezentace a komory. Knihovna MZA.
- č. 42 Vnitřní instrukce pro účtárnu z 25. června 1749 – první strana textu. MZA, fond B 1, sign R 8, kart. 1516, fol. 67.
- č. 43 Vnitřní instrukce – závěr textu s datem a firmou. MZA, fond B 1, sign R 8, kart. 1516, fol. 73v.
- č. 44 Vnitřní instrukce – poslední strana s podpisy a pečeti. MZA, fond B 1, sign R 8, kart. 1516, fol. 74.
- č. 45 Podání – první strana s oslovením. MZA, fond B 1, sg. G 95/1b, kart. 565, fol. 268.
- č. 46 Podání – konec textu s podpisem. MZA, fond B 1, sg. G 95/1b, kart. 565, fol. 272.
- č. 47 Podání – adresní strana i s pozdějšími kancelářskými poznámkami. MZA, fond B 1, sg. G 95/1b, kart. 565, fol. 272v.
- č. 48 První strana vnitroúřadové noty. MZA, fond B 1, sg. G 95/36, kart. 569, fol. 31.
- č. 49 Konec textu vnitroúřadové noty s podpisem předkladatele. MZA, fond B 1, sg. G 95/36, kart. 569, fol. 31v.
- č. 50 Rozevřený radní protokol se začátkem sezení z roku 1750. MZA, fond B 1, kn. 3, s. 2022–2023.
- č. 51 Zápis začátku sezení v pozdější době. MZA, fond B 1, kn. 35, nefol.
- č. 52 Příklad podacího protokolu vedeného u komise městského hospodářství. MZA, fond B 21, kn. 3, s. 1.
- č. 53 Výjimečně použitá čísla na písemnostech (tužkou psaná číslovka 8 nemůže být číslem podacího protokolu, protože je příliš nízká, neboť písemnost byla prezentována až 27. dne v měsíci; číslo 455 je registraturní). MZA, fond B 1, sg. G 95/9, kart. 568, fol. 7v.
- č. 54 Zadní strana panovnického dekretu bez podacího čísla z konce května 1781. MZA, fond B 1, sg. G 95/50, kart. 572, fol. 7v.
- č. 55 Zadní strana panovnického dekretu již včetně podacího čísla z 29. června 1781 (číslo 350 je poměrně nízké, ale počítání bylo zahájeno až od 16. června toho měsíce). MZA, fond B 1, sg. G 95/50, kart. 572, fol. 16v.
- č. 56 Pohled do rozevřené registraturní knihy. MZA, fond B 1, kn. 260, s. 651–652.
- č. 57 Detail zápisu v registraturní knize. MZA, fond B 1, kn. 262, s. 851.
- č. 58 Rejstřík registraturní knihy. MZA, fond B 1, kn. 268, nefol.

SEZNAM VYOBRAZENÍ

- č. 59 Pohled do rozevřené knihy deklaratorií. MZA, fond B 1, kn. 212, s. 154–155.
- č. 60 Otevřená kniha patentů a cirkulářů (psané zápisy se střídají s tištěnými). MZA, fond B 1, kn. 222, nefol.
- č. 61 Podpisové razítko prezidenta gubernia Františka Antonína Schrattenbacha. AMB, fond A 1/5, sg. 9/3, nefol.
- č. 62 Vlastnoruční podpis prezidenta gubernia Františka Antonína Schrattenbacha. AMB, fond A 1/5, sg. 9/3, nefol.
- č. 63 Filigrán papírny Jana Kašpara Pompeja z Janovic u Rýmařova. MZA, fond B 1, sg. G 95/36, kart. 569, fol. 34.
- č. 64 Účet za papír od janovického papírníka. MZA, fond B 1, sg. R 7, kart. 1515, fol. 2.
- č. 65 Prohlášení akcesisty Josefa Vincence Blachhuttera (Plachhuttera), že nebude požadovat plat (tzv. non petendo emolumento). MZA, fond B 1, sg. G 95/36, kart. 569, fol. 80.
- č. 66 Příklad obálky, v nichž byly expedovány písemnosti. MZA, fond A 8, sg. W 42, kart. 1086, nefol.
- č. 67 Pečeť úřadu. MZA, fond B 1, sg. R 8, kart. 1516, fol. 74.

SEZNAM ZKRATEK

Instituce a časopisy

AMB	Archiv města Brna
AÖG	Archiv für österreichische Geschichtsforschung
AVA	Allgemeines Verwaltungsarchiv
BMD	Brno v minulosti a dnes
ČDK	Česká dvorská kancelář
ČMM	Časopis Matice moravské
FHKA	Finanz- und Hofkammerarchiv
KČSN	Královská česká společnost nauk
MIÖG	Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung
MZA	Moravský zemský archiv v Brně
NA	Národní archiv
OJS	Oberste Justizstelle
ÖstA	Österreichisches Staatsarchiv
SAP	Sborník archivních prací
SPFFBU	Sborník prací filosofické fakulty brněnské university

Archivní materiály

A 1/5	AMB, fond A 1/5 – Zbytky registratur
A 8	MZA, fond A 8 – Zemská registratura
B 1	MZA, fond B 1 – Gubernium
B 10	MZA, fond B 10 – Komerční konses
B 17	MZA, fond B 17 – Moravské místodržitelství – patenty
B 95	MZA, fond B 95 – Moravskoslezské gubernium – prezidium
C 3	MZA, fond C 3 – Tribunál – radní protokoly
C 4	MZA, fond C 4 – Tribunál – normálie
G 10	MZA, fond G 10 – Sběrka rukopisů Moravského zemského archivu
G 76	MZA, fond G 76 – Rodinný archiv Kálnokyů Letovice
G 142	MZA, fond G 142 – Rodinný archiv Haugviců Náměšť nad Oslavou
G 147	MZA, fond G 147 – Rodinný archiv Mitrovských Dolní Rožínka
Instrukce 1745	Národní archiv, fond ČDK, kart. 328, fol. 23–50
Instrukce 1764	MZA, B 1, kn. 214, s. 421–532
Instrukce 1764 pro kancelářský personál	MZA, B 1, kn. 214, s. 533–558
Instrukce 1748	MZA, B 1, kn. 212, s. 1–44.

Publikace

- D'Elvert, Ch.: *Schriften 24.* D'Elvert, Christian: *Zur oesterreichischen Verwaltungsgeschichte mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder.* Brünn 1880 (= 24. Band der Schriften der historisch-statistischen Section der k. k. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde).
- D'Elvert, Ch.: *Schriften 25.* D'Elvert, Christian: *Zur Oesterreichischen Finanz-Geschichte, mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder* (dále *Schriften 25*). Brünn 1881 (= 25. Band der Schriften der historisch-statistischen Section der k. k. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde).
- Dějiny X.* Bělina, Pavel – Kaše, Jiří – Kučera, Jan P.: *Velké dějiny země Koruny české. X. 1740–1792.* Praha 2001.
- Notizen-Blatt. Notizen-Blatt der historisch-statistischen Section der kais. königl. mährisch-schlesischen Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde.
- ÖZV II/2. Kallbrunner, Joseph – Winkler, Melita: *Die Zeit des Directoriums in publicis et cameralibus.* (Vorstadien 1743, Das Directorium 1749–1760). Aktenstücke (= Die österreichische Zentralverwaltung. II. Abteilung. Von den Vereinigung der Österreichischen und Böhmisches Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung 1749–1848. 2. Band). Wien 1925.
- ÖZV II/3. Walter, Friedrich: *Vom Sturz des Directoriums in publicis et cameralibus (1760/1761) bis zum Ausgang der Regierung Maria Terezias.* Aktenstücke (= Die österreichische Zentralverwaltung. II. Abteilung. Von den Vereinigung der Österreichischen und Böhmisches Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung 1749–1848. 3. Band). Wien 1934.
- Patenty.* Kulířová, Květa – Sander, Rudolf: *Patenty.* Katalog sbírky patentů Státního ústředního archivu v Praze. Praha 1956.
- Průvodce.* *Průvodce po státním archivu v Brně.* Kolektiv autorů. Brno 1954.
- TK *Neuer Brünner Titular-Kalender,* deren in dem Marggrauthum Mähren befindlichen, so wohl geist- als weltlichen respective hoch- und niederen Dicasterien und Stellen auf das Jahr... Brünn 1747–1782.

Ostatní zkratky

art. artikul

č. číslo

fol. folio

h. halěř, hakěřů

i. č. inventární číslo

kart. karton

kn. kniha

kr. krejcar, krejcarů

nefol. bez čísel folií

Num. Nummer (číslo)

Obr. obrázek

praes. praesentatum (prezentováno)

rkp. rukopis

sg. signatura

SN supernumerarius (nadpočetný)

zl. zlatý, zlatých

PRAMENY A LITERATURA

Nepublikované prameny

Moravský zemský archiv v Brně

- A 8 – Zemská registratura
- B 1 – Gubernium
- B 2 – Gubernium – církevní oddělení
- B 10 – Komerční konses
- B 16 – Moravské místodržitelství – účtárna
- B 17 – Moravské místodržitelství – patenty
- B 20 – Podkomořská akta
- B 21 – Městská administrace
- B 23 – Krajský úřad Brno
- B 47 – Krajský úřad Jihlava
- B 95 – Moravskoslezské gubernium – prezidium
- C 3 – Tribunál – radní protokoly
- C 4 – Tribunál – normálie
- G 10 – Sběrka rukopisů Moravského zemského archivu
- G 12 – Sběrka Cerroniho
- G 76 – Rodinný archiv Kálnokyů Letovice
- G 142 – Rodinný archiv Haugviců Náměšť nad Oslavou
- G 147 – Rodinný archiv Mitrovských Dolní Rožínka

Archiv města Brna

- A 1/5 – Zbytky registratur
- V 3 – Sběrka rukopisů knihovny Mitrovského

Národní archiv Praha

Česká dvorská kancelář

Rakouský státní archiv ve Vídni, Allgemeines Verwaltungsarchiv

Hofkanzlei

Rakouský státní archiv ve Vídni, Finanz- und Hofkammerarchiv

Neue Hofkammer und Finanzministerium, allgemeine Abteilungen
Österreichisches Kammerale

Tištěné prameny

- Arneth, Alfred Ritter von: *Zwei Denkschriften der Kaiserin Maria Theresia*. AÖG 47, 1871, s. 267–354.
- Bretholz, Berchtold: *Nepomuk Hausperskys von Fanal, Herrn auf Rossitz, Annalen von Mähren 1767–1790*. Zeitschrift des Mährischen Landesmuseums 15, 1916, s. 34–116.
- D'Elvert, Christian: *Hanzely's Brünnner Diarium*. Franz I. und Maria Theresia's Aufenthalt in Brünn 1748. Schriften der historisch-statistischen Sektion der k. k. mähr. schles. Gesellschaft des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde 9. Brünn 1856, s. 443.

- Kallbrunner, Joseph – Winkler, Melita: *Die Zeit des Directoriums in publicis et cameralibus*. (Vorstadien 1743, Das Directorium 1749–1760). Aktenstücke. (= Die österreichische Zentralverwaltung. II. Abteilung. Von den Vereinigung der Österreichischen und Böhmisches Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung 1749–1848. 2. Band) Wien 1925.
- Khevenhüller-Metsch, Johann Josef – Schlitter, Hanns: *Aus der Zeit Maria Theresias*. Tagebuch des Fürsten Johann Josef Khevenhüller-Metsch, kaiserlichen Obersthofmeisters, 1742–1776. Hrsg. im Auftrage der Gesellschaft für neuere Geschichte Österreichs von Rudolf Graf Khevenhüller-Metsch und Dr. Hanns Schlitter. Wien und Leipzig 1907–1925.
- Neuer Brünnner Titular-Kalender, deren in dem Marggrafthum Mähren befindlichen, so wohl geist- als weltlichen respective hoch- und niederen Dicasterien und Stellen auf das Jahr...* Brünn 1747–1782.
- Schematismus für Mähren und Schlesien sammt einem Schreibkallender für das Jahr 1786*. Brünn [1786].
- Walter, Friedrich: *Vom Sturz des Directoriums in publicis et cameralibus (1760/1761) bis zum Ausgang der Regierung Maria Terezas*. Aktenstücke. (= Die österreichische Zentralverwaltung. II. Abteilung. Von den Vereinigung der Österreichischen und Böhmisches Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung 1749–1848. 3. Band) Wien 1934.

Literatura

- Arneth, Alfred Ritter von: *Geschichte Maria Theresia's I–X*. Wien 1863–1879.
- B 10 – Komerční konses 1751–1775*. Regestář. Zpracoval kolektiv autorů. Moravský zemský archiv b. d.
- Becker, Peter: „Kaiser Josephs Schreibmaschine.“ Ansätze zur Rationalisierung der Verwaltung im aufgeklärten Absolutismus. In: Pensionssysteme im öffentlichen Dienst in Westeuropa (= Jahrbuch für Europäische Verwaltungsgeschichte 12). Baden-Baden 2000, 223–254.
- Beer, Adolph: *Zur Geschichte des Friedens von Aachen im Jahre 1748*. AÖG 47, 1871, s. 1–195.
- Beer, Adolph: *Finanzverwaltung Österreichs 1749–1816*. MIÖG 15, 1894, s. 237–366.
- Beer, Adolph: *Die Staatsschulden und die Ordnung des Staatshaushaltes unter Maria Theresia*. AÖG 82, 1895, s. 1–136.
- Beidtel, Ignaz: *Geschichte der österreichischen Staatsverwaltung I (1740–1792)*. Innsbruck 1896.
- Bělina, Pavel: *Generál Laudon. Život ve službách Marie Terezie a Josefa II*. Praha 1993.
- Bělina, Pavel – Romaňák, Andrej – Andrlé, Petr: *Olomouc – Domašov 1758*. Praha – Litomyšl – Moravský Beroun. 1998.
- Bělina, Pavel – Kaše, Jiří – Kučera, Jan P.: *Velké dějiny zemí Koruny české. X. 1740–1792*. Praha 2001.
- Black, Jeremy: *Evropa osmnáctého století*. Praha 2003.
- Bláhová, M.: *Historická chronologie*. Praha 2001.
- Brázdil, Rudolf – Valášek, Hubert: *Počasi v Brně a okolí v letech 1767–1790 podle záznamů Jana Nepomuka, svobodného pána Hausperského z Fanálu*. BMD 17, 2003, s. 399–443.
- Brodesser, Slavomír: *Moravskoslezské gubernium v letech 1783–1849*. Netištěná rigorosní práce. Brno 1968.

- Brodesser, Slavomír: *Vznik moravskoslezského gubernia a připojení Slezska k Moravě v roce 1783*. In: Sborník k nedožitým padesátinám PhDr. Jiřího Radimského. Brno 1969, s. 125–160.
- Brodesser, Slavomír: *K vývoji zemské správy na Moravě v 18. století*. Časopis Moravského musea – vědy společenské 61, 1976, s. 95–109.
- Brodesser, Slavomír: *Reorganizace zemské správy na Moravě v polovině 18. století a vznik reprezentace a komory (1749)*. In: Rodná země. Sborník k 100. výročí Muzejní a vlastivědné společnosti v Brně a k 60. narozeninám PhDr. Vladimíra Nekudy, CSc. Brno 1988, s. 369–375.
- Brodesser, Slavomír: *Správa na Moravě v době absolutismu*. In: Knoz, T. (ed.) *Morava v době baroka*. Brno 2004.
- Cerman, Ivo: *Chotkové*. Příběh úřednické šlechty. Praha 2008.
- Cerman, Ivo: *Šlechtická kultura v 18. století*. Filozofové, mystici, politici. Praha 2011.
- Čtvrtník, Pavel – Galuška, Jan – Tošnerová, Patricia: *Poštovníctví v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Liberec 2008.
- Dickson, Peter George Muir: *Finance and Government under Maria Theresia 1740–1780*. I. – Society and Government. II. – Finance and Credit. Oxford 1987.
- Dohnalová, Renata: *Deputace ve věcech vojenských, kontribučních a komorních na Moravě 1748–1749*. Netištěná diplomová práce. Filozofická fakulta Masarykovy univerzity, Brno 1993.
- Duffy, Christopher: *Friedrich der Große und seine Armee*. Stuttgart 2009.
- Duffy, Christopher: *Maria Theresia und ihre Armee*. Stuttgart 2010.
- Dřimal, Jaroslav: *Zemský dům v Brně*. Brno 1947.
- D'Elvert, Christian: *Beiträge zur Geschichte der königl. Städte Mährens, insbesondere k. Landeshauptstadt Brünn (= Schriften, Bd. 13)*. Brünn 1860.
- D'Elvert, Christian: *Die Grafen von Chorinsky*. Notizen-Blatt 1865, č. 5, s. 33–39.
- D'Elvert, Christian: *Die Freiherren Hauspersky von Fanal*. Notizen-Blatt 1865, č. 10, s. 73–74.
- D'Elvert, Christian: *Die Grafen von Blümegen*. Notizen-Blatt 1866, č. 3, s. 17–21.
- D'Elvert, Christian: *Die Grafen Salm-Neuburg am Inn*. Notizen-Blatt 1869, č. 1, s. 1–5.
- D'Elvert, Christian: *Die Kaschnitz von Weinberg*. Notizen-Blatt 1869, č. 9, s. 69–71.
- D'Elvert, Christian: *Die Grafen von Schrattenbach, Freiherren von Osterwitz und Hegnenberg*. Notizen-Blatt 1877, č. 1, s. 1–4.
- D'Elvert, Christian: *Die Grafen, Freiherren und Ritter von Widmann*. Notizen-Blatt 1877, č. 3, s. 17–19.
- D'Elvert, Christian: *Die Freiherren von Locella*. Notizen-Blatt 1877, č. 12, s. 89–90.
- D'Elvert, Christian: *Zur oesterreichischen Verwaltungs-Geschichte mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder*. Brünn 1880 (= 24. Band der Schriften der historisch-statistischen Section der k. k. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde).
- D'Elvert, Christian: *Zur Oesterreichischen Finanz-Geschichte, mit besonderer Rücksicht auf die böhmischen Länder*. Brünn 1881 (= 25. Band der Schriften der historisch-statistischen Section der k. k. Gesellschaft zur Beförderung des Ackerbaues, der Natur- und Landeskunde).
- Etzlstorfer, Hannes: *Maria Theresia. Kinder, Kirche & Korsett*. Die privaten Seiten einer Herrscherin. Wien 2008.
- Filip, Vladimír: *1759–1918*. Papirové peníze. Papiergeld. Brno 2005.
- Fischer, Karl: *Studien über die landesfürstlichen Patente in den Beständen des Hofkammerarchivs und des Niederösterreichischen Landesarchiv*. Netištěná práce ke státní zkoušce na Institutu für Österreichische Geschichtsforschung. Wien 1983.

- Flodr, Miroslav: *Filigranologie*. Úvod do studia filigránů. Brno 1974.
- Grodziski, Stanislaw: *Ustrój politycznoprawny Śląska austrijackego w latach 1742–1848*. *Studia Historyczne* 36/37, 1967, s. 5–21.
- Groehler, Olaf: *Die Kriege Friedrichs II*. Berlin 1989.
- Hanzal, Josef: *Příspěvek k dějinám školství a jeho správy v Čechách v letech 1775–1848*. *SAP* 26, 1976, s. 221–260.
- Heindl, Waltraud: *Gehorsame Rebellen. Bürokratie und Beamte in Österreich 1780 bis 1848*. Wien – Köln – Graz 1990.
- Hellbling, Ernst, C.: *Österreichische Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte*. Wien – New York 1974.
- Herre, Franz: *Metternich*. Praha 1996.
- Hlavačka, Milan: *Karel Albrecht*. Příběh druhého zimního krále. Praha 1997.
- Hock, Carl Freiherr von – Bidermann, Hermann Ignaz: *Der österreichische Staatsrath (1760–1848)*. Wien 1879.
- Hochedlinger, Michael: *Aktenkunde. Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. Wien – München 2009.
- Huss, Frank: *Der Wiener Kaiserhof*. Eine Kulturgeschichte von Leopold I. bis Leopold II. Wien 2008.
- Chvojka, Miloš – Skála, Jiří: *Malý slovník jednotek měření*. Praha 1982
- Chylík, Jindřich: *První obchodní banka u nás*. *ČMM* 69, 1950, s. 264–282.
- Janák, Jan: *Moravští zemští hejtmani a guvernéri 1720–1849*. *SPFFBU C* 50, 2003, s. 161–167.
- Janák, Jan: *Hospodářský rozmach Moravy, 1740–1918*. Vlastivěda moravská, země a lid. *Dějiny Moravy* 3/1. Brno 1999.
- Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka – Dobeš, Jan: *Dějiny správy v českých zemích od počátku státu po současnost*. Praha 2005.
- Ježková, Marie – Kudrnová, Dana: *G 147 – Rodinný archiv Mitrovských (1203)–1943*. Inventář. Brno 1963.
- Kalábová, Lenka – Konečný, Michal: *Pretium laborum non vile*. Rytíři Řádu Zlatého rouna na Moravě. Brno 2009.
- Keller, Jan: *Sociologie byrokracie a organizace*. Praha 1996.
- Koschatzky, Walter (ed.): *Maria Theresia und ihre Zeit*. Eine Darstellung der Epoche von 1740–1780 aus Anlaß der 200. Wiederkehr des Todestages der Kaiserin. Salzburg – Wien 1979.
- Kroupa, Jiří: *Lékařský rod Rincolini v osvěcenském Brně*. *Časopis lékařů českých* 121, 1982, s. 1429–1430
- Kroupa, Jiří: *Alchymie štěstí*. Pozdní osvícenství a moravská společnost. Brno 2006.
- Kubátová, Ludmila: *K otázkám ústřední a české zemské finanční správy v 16. až 19. století*. *SAP* 25, s. 95–142.
- Kulenkampff, Angela: *Österreich und das alte Reich*. Die Reichspolitik des Staatskanzlers Kaunitz unter Maria Theresia und Joseph II. Köln – Weimar – Wien 2005.
- Kulířová, Květa – Sander, Rudolf: *Patenty*. Katalog sbírky patentů Státního ústředního archivu v Praze. Praha 1956.
- Kunisch, Johannes: *Friedrich der Große*. Der König und seine Zeit. München 2009.
- Latinitatis medii aevi lexicon Bohemorum*. Zpracovává kolektiv autorů. Praha 1977 a dále.
- Loehr, August: *Die Finanzierung des Siebenjährigen Krieges*. *Numismatische Zeitschrift* 58, 1925, s. 95–110.
- Luksche, J[ohann]: *Kurze Uibersicht der Stellen und Aemter in Mähren seit 1628*. Brünn 1804.

- Maasburg, Friedrich M.: *Geschichte der obersten Justizstelle in Wien (1749–1848)*. Prag 1891.
- Matouš, Bohuslav: *Rakouský státní archiv vnitra a spravedlnosti ve Vídni a jeho zkáza*. Časopis archivní školy 5, 1927, s. 160–175.
- Matoušová, Dagmar: *B 2. Moravské gubernium – církevní oddělení*. Státní archiv v Brně 1970.
- Maur, Eduard: *12. 5. 1743. Marie Terezie. Korunovace na usmířenou*. Praha 2003.
- Meisner, Heinrich Otto: *Urkunden- und Aktenlehre der Neuzeit*. Leipzig 1952.
- Meisner, Heinrich Otto: *Archivalienkunde vom 16. Jahrhundert bis 1918*. Göttingen 1969.
- Němčíková, Pavlína: *Edice vybraných zápisů radního protokolu moravského tribunálu z roku 1715*. Brno 2008.
- Nešpor, Václav: *Dějiny města Olomouce*. Olomouc 1998.
- Obersteiner, Gernot Peter: *Theresianische Verwaltungsreformen im Herzogtum Steiermark. Die Repräsentation und Kammer (1749–1763) als neue Landesbehörde des aufgeklärten Absolutismus*. Graz 1993.
- Olechowski, Thomas: *Die Auflösung der Böhmisches Hofkanzlei und die Errichtung des Directorium 1749*. In: Malý, K. – Soukup, L. (edd.): *Vývoj české ústavnosti v letech 1618–1918*. Praha 2006, s. 243–249.
- Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II.* Mitregent Kaiserin Maria Theresias, Kaiser und Landfürst. Niederösterreichische Landesausstellung. Stift Melk, 29. März – 2. November 1980. Wien 1980.
- Pekař, Josef: *České katastry 1654–1789*. Praha 1932.
- Petráň, Zdeněk – Radoměřský, Pavel: *Encyklopedie české numismatiky*. Praha 1996.
- Pošvář, Jaroslav: *Administrativně ekonomická opatření na Moravě v 18. a první polovině 19. století*. Brno 1974.
- Probszt, Günther: *Österreichische Münz- und Geldgeschichte*. Wien – Köln – Graz 1973 (nové vydání nedatováno).
- Průvodce po státním archivu v Brně*. Kolektiv autorů. Brno 1954.
- Prokeš, Jaroslav: *Boj o Haugvicovo „Directorium in publicis et cameralibus“ r. 1761*. (Příspěvek ke vzniku České a rakouské dvorské kanceláře). Věstník KČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná, roč. 1926, studie IV. Praha 1927, s. 1–74.
- Prokeš, Jaroslav: *Instrukce vydaná r. 1762 pro českou a rakouskou dvorní kancelář*. (Příspěvek k dějinám tereziánské správy a centralismu). Věstník KČSN, třída filosoficko-historicko-jazykozpytná, roč. 1926, studie V. Praha 1927, s. 1–47.
- Radimský, Jiří: *C 4 – Tribunál*. Sbírká normálií z let 1628–1782. Inventáře a katalogy fondů Státního archivu v Brně. Brno 1956.
- Radimský, Jiří: *B 16 – Mor. místodržitelství, úctárna 1768–1923*. Inventář. Brno 1958.
- Radimský, Jiří – Trantírek, Miroslav: *Tereziánský katastr moravský*. (Prameny z 2. poloviny 18. století k hospodářským dějinám Moravy.) Praha 1962.
- Rank, Josef: *Všeobecný slovník příručný jazyka českého i německého*. 1–2. Praha – Vídeň – Lipsko b. d.
- Rieger, Bohuš: *Císař Josef II. a správní centralism po stránce reální a teritoriální*. In: *Drobné spisy Bohuše sv. pána Riegra*. Uspořádal Karel Kadlec, I. Praha 1914, s. 290–321.
- Roubík, František: *K vývoji zemské správy v Čechách v letech 1749–1790*. SAP 19, 1969, s. 41–188.
- Ruzicka, Dagmar: *Friedrich Wilhelm Graf von Haugwitz (1702–1765)*. Weg, Leistung und Umfeld eines schlesisch-österreichischen Staatsmannes. Frankfurt am Main 2002.
- Sander, Rudolf: *České zemské gubernium a církevní záležitosti v době josefínské*. SAP 45, 1995, s. 73–130.

- Sejbal, Jiří: *Základy peněžního vývoje*. Brno 1997.
- Sém, Julius: *Papírové peníze na území Československa 1762–1975*. Hradec Králové 1977.
- Slovníček archivní terminologie*. Zpracovali F. Roubík, A. Haas, J. Kollmann a Z. Fiala. Praha 1954.
- Smutný, Bohumír: *Dva dopisy hr. Otty Karla Haugvice z obchodní cesty do Uher a Polska v r. 1755*. Moravský zemský archiv v roce 1997. Výroční zprávy Moravského zemského archivu v Brně. Brno 1998, s. 46–52.
- Smutný, Bohumír: *Ludvík Ferdinand Procop z Rabštejna aneb Život a kariéra komerčního úředníka na Moravě v 18. století*. ČMM 118, 1999, s. 5–26.
- Smutný, Bohumír: *G 76 – Rodinný archiv Kálnokyů (1290) 1585–1947*. Brno 2001.
- Smutný, Bohumír: *Činnost Jindřicha Kajetána Blümegena na Moravě v letech 1748–1752 a jeho úloha při koupi panství Náměšť nad Oslavou Fridrichem Vilémem Haugvicem*. ČMM 120, 2001, s. 397–431.
- Smutný, Bohumír: *Jindřich Kajetán Blümegen – portrét státního úředníka, velkostatkáře a manufakturního podnikatele*. Studie k sociálním dějinám 7, 2001, s. 5–14.
- Smutný, Bohumír: *Jindřich Kajetán Blümegen – člověk Marie Terezie na Moravě*. In: *Vládcové Moravy*. K vydání připravil Jiří Mitáček. Brno 2007, s. 155–164.
- Staatskanzler Wenzel Anton von Kaunitz-Rietberg 1711–1794*. Neue Perspektiven zu Politik und Kultur der europäischen Aufklärung. Edd. G. Klingenstein und F. A. J. Szabo. Graz – Esztergom – Paris – New York 1996.
- Stellner, František: *Sedmiletá válka v Evropě*. Praha 2000.
- Sterzinger, Josef, V.: *Encyklopedický německo-český slovník*. 1–4. (Dokončil Kamil Kabeš). Praha 1916–1935.
- Svátek, Josef: *Panování císařovny Marie Teresie*. Dějiny Čech a Moravy 5. Praha 1897.
- Sviták, Zbyněk: *Dohled nad úřednictvem za tereziánských reforem na Moravě*. In: Hojda, Z. – Pátková, H. (edd.): *Pragmatické písemnosti v kontextu právním a správním*. Praha 2008, s. 383–394.
- Sviták, Zbyněk: *Brno – sídlo správních institucí*. In: Svobodová, J. (ed.): *Baroko. Příběhy barokního Brna*. Brno 2009, s. 32–39.
- Sviták, Zbyněk: *Šíření panovnických příkazů státní správou na Moravě v druhé polovině 18. století (v tisku)*.
- Sviták, Zbyněk: *Kde se v pobělohorské době v Brně nacházel rentmistrovský úřad?* BMD 23, 2010, s. 47–56.
- Svobodová, Jana (ed.): *Baroko. Příběhy barokního Brna*. Brno 2009, s. 46–47.
- Šmerda, Milan: *Těšínsko v sociálním vývoji českých zemí v XVII.–XVIII. století*. Slezský sborník 92, 1994, s. 161–175.
- Tapié, Victor-Lucien: *Marie Terezie a Evropa*. Praha 1997.
- Tezner, Friedrich: *Die landesfürstliche Verwaltungsrechtspflege in Österreich v. Ausgang des 15ten bis z. Ausgang des 18. Jahrhunderts*. I–II. Wien 1897, 1902.
- Trantírek, Miroslav – Votoupalová, Dana – Brodesser, Slavomír: *B1 – Gubernium (1048) 1613–1785/1790*. Inventář. Brno 1973.
- Trautenberger, Gustav: *Die Chronik der Landeshauptstadt IV*. Brünn 1896.
- Uhlíř, Dušan: *Kníže hrál ve Vídni velkou roli... Václav Antonín z Kounic*. In: *Osobnosti moravských dějin 1*. Edd. L. Jan – Z. Drahoš ve spolupráci s D. Malatřákem a P. Pumprem. Brno 2006.
- Valenta, Aleš: *Dějiny rodu Kinských*. České Budějovice 2004.
- Válka, Josef: *Morava reformace, renesance a baroka*. Vlastivěda moravská, země a lid. Dějiny Moravy 2. Brno 1996.
- Válka, Zbyněk. *1758 – Olomouc a Prusové*. Hrdá pevnost Marie Terezie. Olomouc 2001.

- Vašků, Vladimír: *Nejstarší radní protokol moravského tribunálu*. (K otázce vztahu mezi úředními knihami a aktovým materiálem.) SAP 16, 1966, s. 498–537.
- Vašků, Vladimír: *Studie o správních dějinách a písemnostech moravského královského tribunálu z let 1636–1749*. Brno 1969, 117 s.
- Vocelka, Karl: *Glanz und Untergang der höfischen Welt. Repräsentation, Reform und Reaktion im habsburgischen Vielvölkerstaat*. (= Österreichische Geschichte 1699–1815. Hg. von Herwig Wolfram). Wien 2001, 2004.
- Vondra, Roman: *České země v letech 1705–1792. Věk absolutismu, osvícenectví, paruk a třírohých klobouků*. Praha 2010.
- Vorel, Petr: *Od českého tolaru ke světovému dolaru*. Praha 2003.
- Walter, Friedrich: *Kaunitz' Eintritt in die innere Politik*. Ein Beitrag zur Geschichte der österreichischen Innenpolitik in den Jahren 1760/61. MIÖG 46, 1932, s. 37–79.
- Walter, Friedrich: *Die Geschichte der österreichischen Zentralverwaltung in der Zeit Maria Theresias*. (= Die österreichische Zentralverwaltung. II. Abteilung. Von den Vereinigung der Österreichischen und Böhmisches Hofkanzlei bis zur Einrichtung der Ministerialverfassung 1749–1848. 1. Band, 1. Halbband) Wien 1938.
- Walter, Friedrich: *Männer um Maria Theresia*. Wien 1951.
- Walter, Friedrich: *Österreichische Verfassungs- und Verwaltungsgeschichte von 1500–1955*. Wien – Köln – Graz 1972.
- Walter, Friedrich: *Die Theresianische Staatsreform von 1749*. München 1958.
- Weber, Max: *Autorita, etika a společnost*. Pohled sociologa do dějin. Praha 1997.
- Weber, Václav – Hlavačka, Milan – Vorel, Petr – Polívka, Miloslav – Wihoda, Martin – Měřínský, Zdeněk: *Dějiny Rakouska*. Praha 2002.
- Wurzbach, Constantin von: *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich, enthaltend die Lebensskizzen der denkwürdigen Personen, welche 1750 bis 1850 im Kaiserstaate und in seinen Kronländern gelebt haben*. Wien 1856–1891.
- Zaoralová, Marie: *G 436 – Rodinný archiv Kouniců*. Inventář. Brno 1998.
- Zedinger, Renate: *Franz Stephan von Lothringen (1708–1765)*. Monarch, Manager, Mäzen. Wien – Köln – Weimar 2008.
- Zuber, Rudolf: *Osudy moravské církve v 18. století*. 2. Olomouc 2003.
- Zuman, František: *Přehled papíren na Moravě a ve Slezsku*. Papír a celulóza 3–4, 1948, s. 15–17.
- Županič, Jan: *Nová šlechta rakouského císařství*. Praha 2006.

JMENNÝ REJSTŘÍK

Rejstřík obsahuje jména historických osob, které se vyskytují v textové části knihy, v popisech obrázků a poznámkovém aparátu. Není-li uvedeno jinak, funkce se týkají nejvyššího zeměpanského úřadu a stavovské hodnosti Moravy. Heslo Marie Terezie je pro častý výskyt pouze výběrové. Čísla v kulatých závorkách znamenají, že osoba není přímo jmenována (např. je použito slovo panovnice místo Marie Terezie).

- Achbauer, Jan Nepomuk, nadpočetný ingrosista u účtárny 135
- Almstein, Karel Gotthard, královský hejtman Olomouckého kraje 31
- Althan, Michal Heřman, královský hejtman Jihlavského a Brněnského kraje, rada 31, 81, 170–171, 180–183, 270, 302, 346
- Alsterle z Astfeldu, Josef Antonín, přísedící konsesu in causis summi principis et commissorum 68
- Astfeldové 255–256
- Babel, Jan Kryštof, adjunkt účtárny 251
- Bánfy (z Losonce, Lučence), Jiří, rada 189
- Bartenstein, Johann Christoph, státní sekretář, místokancléř direktoria 19, 21, 64, 95
- Beck, Antonín, kancelista 139, 236, 239
- Beer, Jan František, koncipista, královský hejtman Přerovského kraje, rada 165, 175, 190, 193, 227, 333, 347, 349
- Berchtold, Adam Ignác, královský hejtman Znojemského kraje, rada; zemský podkomoří, nejvyšší zemský komorník 31, 81, 89, 99, 119, 159, 179–183, 185–186, 405
- Blaichhutter (Plachhutter), Josef Vincenc, kancelista 209, 236, 239, 293–294
- Blümegen, František Jindřich, rada 192–193, 287
- Blümegen, Jindřich Kajetán, bývalý vojenský komisař, kancléř tribunálu, prezident deputace, reprezentace a komory, státní ministr, nejvyšší český a první rakouský kancléř; nejvyšší zemský komorník, zemský hejtman 11, 13–14, 22, 24–26, 30–31, 34–38, 42–43, 46–47, 51–56, 62, 64–65, 70–80, 87–89, 96, 99, 101, 105, 118–119, 141, 146, 149, 154–155, 157–160, 171–178, 180–182, 184, 192, 195–196, 201, 210, 216, 226–227, 233–234, 245, 255–256, 278, 300–302, 306, 332, 352, 358, 387
- Blümegen, Kryštof, rada, prezident; zemský podkomoří, nejvyšší zemský komorník, zemský hejtman 14, 98–99, 141, 143, 146–147, 159–161, 163–164, 169, 186–190, 192, 247, 255–256, 306–307, 323, 349, 354–355
- Blumencron, Rudolf Maximilian, sekretář, rada 25, 27, 34–36, 43, 52, 55, 71, 81, 98, 105, 119–120, 163, 166–167, 171–173, 175–178, 180–183, 185, 188, 193–195, 198, 265–266, 288, 296, 298, 300–301
- Böhm, Michael, papírník 281
- Böhmstätten, Dominik, kancelista, taxátor 251, 217–219, 235–238, 242
- Breuner, Karl Adam, prezident Oberste Justizstelle 64
- Bruckmann, Jan Chrysostom, kancelista 73, 138, 234, 237–239, 242–243
- Bruckmann, Josef, kancelista 139, 236, 238–239
- Brückl, Karel, revident účtárny 135
- Bukůvka (z Bukůvky), Jan Nepomuk, rada 187
- Buol, Anton Franz, rada Oberste Justizstelle 75
- Buthwinkel, proviantní komisař 87
- Cavriani, Ludvík, viceprezident apelačního soudu v Dolním Rakousku, prezident moravsko-slezského gubernia 147–147, 161
- Cecha, Antonín František, kancelista 213, 217–218, 235–239, 242, 339
- Cecha, Jan Kapistrán, kancelista 131, 235–239, 242
- Ceschi, Josef, rada 190
- Cetto (z Kronsdorfu), Karl, rada direktoria 64, 75, 95
- Clary, Leopold, nejvyšší zemský sudí 120, 160

- Colloredo-Wallsee, Rudolf Josef, říšský
místokancléř 19
- Conrad, František Prokop, adjunkt účtárny
135
- Datschitzký, Maximilián Leopold, kancelista,
registrátor 100, 203, 206, 208-209, 234,
237-238
- Demuth, Jan Bedřich, rolista 55, 234, 243
- Dietrichstein, Leopold, nejvyšší zemský
komorník 21
- Dobelhof, Karl Holler, rada direktoria 64
- Dröscher, Karel, uchazeč o přijetí 294
- Drottner, Václav, kancelista 230, 293
- Ebelin, Antonín, kurátor 301
- Eberhard, Antonín František, kancelista 34-
35, 53, 55, 233-234
- Fatt, František Jan, revident účtárny 34, 43,
250-253, 255, 297
- Filip, španělský infant 16
- Flecke, Evžen, kontrolor u taxovního úřadu
219
- Flossmann, Jan František, kancelista, písař
u expedice 211-213, 235, 237-238, 242
- Fluck, Josef, písař u expeditora 238
- Formandl, František, koncipista tribunálu
199
- František I. Štěpán Lotrinský, římsko-
německý císař 15, 38, 60, 315
- Freyenfels (z Freyenfelsu), [Jan Václav
Xaver], přisedící komise 171
- Friedenthal, Josef Maria, rada 116, 126, 169,
186-189, 191, 193, 346
- Fridrich II. Veliký, pruský král 15, 22, (183)
- Friedrich, Florián, kancelista 139, 236, 239
- Fromm, Josef, revident účtárny, účetní 112,
128, 134, 135, 137, 140, 251-257, 309-
310, 312, 339
- Geisler, František, německý registrátor
a expeditor tribunálu 52-53
- Geislerová, Anna Brigitta, dodavatelka vosku
282
- Glommer, Ferdinand Ignác, královský
hejtman Přerovského kraje, rada Oberste
Justizstelle 31, 181
- Glommer, Jan Nepomuk, sekretář 99, 100,
196-197
- Gotzinger, Filip František, kancelista 34-35,
233-234
- Grimm, Jan Křtitel, poslední rentmistr, rada
23, 42, 68, 71, 81, 166, 168, 173-180,
258
- Gromann, Jan Nepomuk, adjunkt účtárny
135, 255-256, 297
- Gruber, Adalbert, revident účtárny 135
- Hantke (z Brudníku), František Antonín,
kancelista 235
- Hanzely, Antonín Sebastián, brněnský
subsyzdik, syndik 21
- Häring, Maximin, revident účtárny 135, 252,
255-256
- Häring, Václav, adjunkt účtárny 251
- Harrach, Ferdinand, prezident říšské dvorní
rady 64
- Harrach, Friedrich August, nejvyšší český
kancléř 19-21, 24, 47
- Harrach, Johann Phillip, prezident dvoraké
válečné rady 21
- Hartwig, Josef Alois, kancelista 229-230,
239
- Hartwig, Josef, parukář, komorník u hraběte
Haugwitze, uchazeč o místo dveřníka
247
- Hassenwein (z Festenberka), Václav, radní
protokolista, sekretář 100, 117, 197,
199-200, 202-203, 218, 223, 302
- Hatzfeld, Karel Friedrich, ředitel generální
pokladny, prezident Vídeňské banky 97,
253, 388
- Hau, Jan Kašpar, vrchní vojenský komisař,
rada 71, 81, 87, 99, 166, (167), 171,
176-178, 180-183, 185
- Hauer, Jan Josef Sebastián, rada 71, 73,
175-178, 180, 195-196, 201-202
- Haugwitz, hrabě, zaměstnavatel Josefa
Hartwiga 247
- Haugwitz, Friedrich Wilhelm, prezident
direktoria; nejvyšší český a první
rakouský kancléř 17-25, 40, 47-49, 51,
54, 64-65, 70, 72, 75-76, 90, 94-96,
176-177, 179, 196, 226-227, 255-256,
369

- Haugwitz, Otto Karel, rada, syn Friedricha
Wilhelma, rada 81, 88, 171, 179–182,
184, 339
- Hauptmann, Karel Leopold, kancelista 234,
237–239, 242–243
- Hausknecht, Jan, koncipista, translatoris
adjunctus 217–218, 225, 228–230, 347
- Hausperský (z Fanalu), Jan Nepomuk, rada
14, 118–119, 158, 160–161, 169, 191–
193, 287, 292
- Hayek, Jan Nepomuk, sekretář tribunálu
199, 218
- Heinrich, Antonín František, kancelista 34–
35, 53, 55, 233–234
- Heisler, František Josef, prezident tribunálu;
zemský sudí, zemský hejtman 22, 24–
25, 46–47, 51, 54, 78–79, 105, 155
- Hendl, Ferdinand, tribunální sluha a dveřník,
uchazeč o místo dveřníka 247
- Herberstein, Augustin Ferdinand, první
předsedající konsesu in causis summi
principis et commissorum, dosavadní
předseda judicis delegata 68
- Herberstein, Seyfried Johann, prezident
dvorské komory 97
- Herzog, Jindřich Kryštof, aspirant na místo
sekretáře 197–198
- Hillmayer, Ferdinand, rada 98–99, 170, 186,
346
- Hohenhäyßer, Sebastian, písař účtárny 135
- Holger, Josef Ferdinand, rada 182, 364
- Homburg (Heunburg), oční lékař ve Vídni
223–224
- Hroch, Petr Ferdinand, přisedící tribunálu
56, 300, 310
- Hülseberg, Jan Theodor, sekretář, rada 52,
55, 74, 99–100, 195–197, 201–202, 301,
310–311, 332
- Hülseberg, František Dominik, koncipista,
sekretář 100, 102, 121, 196, 198–200,
202–203, 223, 227–229, 294–294
- Chorynský (z Ledské), Ignác Dominik, rada
76, 171, 177–180, 270
- Chotek, Jan Karel, viceprezident direktoria,
direktoriální kancléř, generální vojenský
komisař 75, 88, 95, 97
- Chotek, Rudolf, prezident ministeriální
bankodeputace, komerční prezident,
- nejvyšší český a první rakouský kancléř
64–65, 97, 197–198, 229, 354
- Jägermann, František, kancelista 34–35, 39,
43, 53, 55, 233–234
- Jahn, Jan Michal, koncipista 225, 228–230,
238, 347
- Josef II., císař, syn Marie Terezie 120, 141–
143, 145–146, 149, 160, 200, 215, 318,
349, 370–371, 374, 376
- Kaldschmidt (z Eisenbergu a na Choryni),
František Wolfgang, královský hejtman
Hradištského kraje 31–32, 72, 172, 265
- Kanngiesser, Hermann Lorentz, rada
direktoria 51, 64, 75
- Karel VI., římsko-německý císař 15–16, 18–
19, 45–46, 193–194, 263, 305
- Karel I. Albrecht, bavorský kurfiřt 15
- Karel Lotrinský, vrchní velitel armády 19,
21
- Karchesy, Ignác Jakub, zemský advokát 217
- Kaschnitz (z Weinbergu), Antonín Valentin,
rada 144–145, 192–193
- Katzer, Jan František de Paula, expeditor 53,
55, 70, 75, 163, 165, 208, 234, 242–243
- Katzer, Jan Antonín Křtitel, syn Jana
Františka de Paula, koncipista 229–230
- Katzer, František Vincenc, kancelista 239
- Kayser, Jan Antonín, revident účtárny 34,
43, 250–252
- Keith, James, pruský maršál 87
- Khautz (z Abendthalu), Karel Leopold, rada
98, 105, 184–185, 300
- Khevenhüller-Metsch, Johann Josef, nejvyšší
dvorský hofmistr 14, 19, 24
- Khün, Karel Xaver, adjunkt účtárny 133
- Kindl, Jan Michael, koncipista, pak radní
protokolista 73, 222–223, 226
- Kinský, Filip Josef, nejvyšší český kancléř,
prezident ministeriální bankodeputace
19–20
- Klecker, František Xaver, komerční
registrátor a expeditor, kancelista 121,
139, 209, 239
- Klein, Antonín, kancelista u registratury
206, 208–209, 219, 236, 238–239
- Kliment XIV., papež 159
- Knisch, Jakub Martin, dveřník 247

- Köffler, Jan Michal, kupec 281
- Koch, Jan Nepomuk, nadpočetný ingrosista u účtárny 135
- Koller, Josef, koncipista, pak sekretář 196–197, 227
- Kolovrat-Krakovský, Leopold Vilém Jan, prezident dvorské komory 138
- König (z Cronwaldu), Ignatz Valentin, pokladní (Zahlmeister) 258–259, 284
- Kornritter (z Ehrenshalmu), Jan Josef, královský hejtman Jihlavského kraje 31
- Kořenský, Rudolf Josef, titulární prezident Oberste Justizstelle 64–65
- Kounic-Rittberg, Arnošt Kryštof, prezident; zemský hejtman, nejvyšší dvorský maršálek 118–120, 159–160, 190, 306
- Kounic-Rittberg, Maxmilián Oldřich, prezident tribunálu, zemský hejtman 21
- Kounic-Rittberg, Václav Antonín, státní kancléř 95, 77, 118, 159, 369, 370
- Kranichstät, Karel Maxmilián, rada, rada direktoria 51, 75, 174
- Krebs, Ignaz Anton, početní rada účtárny dvorské komory 137
- Kriegisch, Jan Josef, radní protokolista, sekretář, rada 34–35, 43, 52, 55, 74, 101, 116–117, 144–145, 165, 170, 187, 189, 192, 195–198, 201–202, 209–213, 221, 223, 288, 293–294, 296, 299, 302, 310–311, 341, 346–347, 349
- Kriesch, Václav Maxmilián, nejvyšší zemský písař 22
- Kubát, Jan Antonín, kancelista 139, 219, 238–239
- Küntzl, písař účtárny 252
- Lang, Augustin, týdenní písař, kancelista 131–132, 140, 239, 293–294
- Lang, František Antonín, pokladní (Zahlmeister) brněnské komorní pokladny 259
- Langer, Ignác Antonín, přisedící konsesu in causis summi principis et commissorum 68
- Langschädl, František Antonín, adjunkt účtárny 252
- Laskowitz, Josef, adjunkt taxátora 217
- Lauschka, Ignác František, revident účtárny 135, 255–256
- Leidigová, Kateřina, vdova po mědirytcí v Brně, dodavatelka papíru 280
- Lenkart, Vincenc, koncipista, radní protokolista, titulární sekretář 199–200, 202, 223, 225, 228, 230, 302, 349
- Leschitzký, František Valentin, koncipista, sekretář 73, 199–200, 202, 222–223, 226–228
- Ležatka, Josef, olomoucký radní 22
- Lilienthal, Kryštof František, taxátor 56, 100, 133, 196, 216–217, 219, 228
- Lintner, Jan Nepomuk, uchazeč o místo dveřníka 247
- Lobgesang, Emanuel Jan, adjunkt radního protokolisty 225, 349
- Lobstein, Jan Ludvík, koncipista 225, 228–230
- Locella, Ernst, rada 126, 189, 190, 193
- Loě, František Petr, koncipista 100, 199, 223, 227–228, 302
- Lohnhard, Jan Michal, adjunkt účtárny 251
- Lutter, Antonín Ferdinand, vrchní vojenský komisař 52, 172–176, 265
- Mader, Jiří Josef, koncipista 121, 228–229
- Managenta (z Lerchenau), Johann Joseph, rada direktoria 64, 75
- Mandelli, František, radní protokolista 52, 55, 212, 222–223, 226, 341
- Marie Terezie, česká a uherská královna 15–16, 18–19, 21–24, 26, 32–34, (37–38), 40, 46–(48), 50–51, (54)–57, 60–65, 67–(68), 70, (72), 76, 78–80, 83, 88, 90, (91), 94, 97, (101–102), (104–107), 120, (125), 141, 146, 159, (166), (175), 177, (189), (198), (206), 214, (225), 244, (256), (282), 297, 305, (307), (313), 335, 348, 364, (370)
- Meidinger, Ignaz Ephraim, kontrolor u taxovního úřadu 215, 219
- Mentz, Antonín Josef, kontrolor komorní pokladny 258–259, 284
- Metternich, Klemens Václav Lothar, státní kancléř 159
- Metternichová Eleonora, rozená Kounicová, dcera Arnošta Kounice-Rietberga 159
- Mička, Josef Sebastián, koncipista, radní protokolista 100, 221, 223–225, 227–228, 230, 291–292, 301, 347, 353

- Mička, Julius Tomáš, adjunkt účtárny 135
 Minquitzburk, Kryštof Erdman, královský
 hejtmán Přerovského kraje 31
 Mitrovský z Nemyšle, Jan Křtitel, rada 14,
 126, 144, 161, 164, 166, 169, 189–191,
 193, 292, 323, 349, 355
 Molière, dramatik 21
 Möller, Antonín Ignác, kancelista 34–35, 53,
 55, 208, 233–234, 237, 243, 287
 Möller, Jan Antonín, kancelista 287
 Möller, Josef, týdenní písař, kancelista 131–
 132, 140, 239, 293–294
- Nebes, Bartoloměj, sollicitátor 294
 Neftzern, Jakob Benedikt, rada direktoria 75
 Neftzern, Konrád, rada 126, 169, 190–191
 Neidlinger, Jan Bedřich, dveřník 34, 53, 55,
 101, 245–247
 Němec, Augustin, uchazeč o přijetí 295
 Netolický (z Eisenbergu), Václav Kazimír,
 prezident královské české reprezentace
 a komory 51, 64
 Nicolai, Jan, koncipista, pak sekretář 34–35,
 43, 53, 55, 73–74, 117, 195–199, 201–
 202, 226, 299, 304, 311–312
 Noe, Matyáš Leopold, brněnský advokát 294
 Nowak, Ignác František, rada 169, 190–191
- Obadal, Josef, kancelista 237, 242
- Pallestrazzi, Jan Nepomuk, dočasný rada
 184, 346
 Pegyna, brněnský mydlář 282
 Pflaum, František Xaver, kancelista 139,
 236, 238–239
 Pickel (Buckel), Dominik, brněnský
 provazník 282
 Platzer, vojenský komisař 174
 Podstatský z Prusínovic, Alois, rada 68, 71–
 72, 171, 176–178, 180–181, 288
 Pollheim, hrabě, velitel pluku Františka
 Lotrinského 265
 Pompejus, Jan Kašpar, papírník 280
 Pradatsch, Jan František, komerční advokát
 336
 Prandau, Hilleprand Jan František, rada 31–
 32, 55, 68, 71, 81, 87–88, 166–167, 171,
 174–178, 180–182, 184, 310
- Preyß, František Filip, tribunální přísedící
 56, 74, 197, 300
 Procop, Ludvík Ferdinand, rada 116, 171,
 181, 186–189
 Procop, Ludvík Mikuláš, aktuár komerčního
 konsesu 127
 Pürner, František Josef, kancelista 53, 55,
 234, 243
- Rasmann, Alois, nadpočetný ingrosista
 u účtárny 135
 Reissmüller, František Filip, radní
 protokolista tribunálu 43
 Rincolini, Ernest, brněnský chirurg 224
 Rinner, Josef, uchazeč o místo dveřníka 247
 Röddersthall, Ludvík, rada 187, 189–190
 Roden z Hirtzenau, Franz Josef, rada
 tribunálu 171
 Rosenthal, Theodor Anton, sekretář direktoria
 51
 Rosenzweig, Jan Josef, brněnský advokát
 294
 Royß, Jan Horác, kontrolor komorní pokladny
 256
- Saffran, Franz Anton, rada direktoria 51, 75
 Saint Ignon, František, velící generál
 na Moravě 56, 172, 265
 Salm, hrabě, zaměstnavatel Jakuba Ulricha,
 uchazeče o místo dveřníka 247
 Salm-Neuburg, Karlel Vincenz, rada 166,
 189–191, 193, 287
 Salm-Neuburg, Otto Karel, nejvyšší zemský
 sudí 89, 157
 Salm-Reifferscheidt, Karel Josef starohrabě,
 rada 191–193, 292
 Saska, Jan [Josef Antonín?], revident účtárny
 135
 Saska, Josef Antonín, písař, adjunkt účtárny
 252, 255–256
 Saska, Josef Ignác, revident, účetní 34, 43,
 54, 75, 163, 250–253, 255–257
 Scandera, Antonín, písař účtárny 135
 Seidl, Jan Arnošt, koncipista 34, 43, 53, 55,
 226
 Seilern, Johann Friderich, kancléř rakouské
 dvorské kanceláře, prezident Oberste
 Justizstelle 47, 270

- Seth, Franz Andreas, představený
(Regierungsrath) dvorské účetní komory
137
- Seysser, Jan Antonín, kancelista 217–218,
235, 237–239, 242
- Scharf, František Josef, dvevník 244–247
- Schauerfels, František, rada 98, 105, 144–
145, 184–185, 300
- Schettel, Josef Karel, kancelista 139, 236,
239
- Scheüre, František de Paula Karel, kancelista
34–35, 39, 43, 53, 55, 138, 218, 220,
233–234, 237, 239, 242–243
- Schilling, vojenský komisař 42, 172
- Schlechta, František Prokop, písař, adjunkt
účetní 135
- Schlechta, Jan Josef, adjunkt, revident
účetní 73, 252, 254–256, 297
- Schlechta, Josef, nadpočetný ingrosista
u účetní 135
- Schmelzdorf, Jan Leopold, královský hejtman
Brněnského kraje 87
- Schostal, Martin Václav (z Pflichtentreu),
koncipista, pak translátor a radní
protokolista, dále sekretář 73, 100, 117,
197–200, 202–203, 222–223, 226–227,
244, 293, 298, 346
- Schott, Antonín Alois, kancelista 236, 239,
293–294
- Schramm, Gotfried Johann, výběrčí daní,
uchazeč o místo v účetní 255–256
- Schrattenbach, František Antonín, prozatímní
prezident, pak řádný; nejvyšší komorník,
pak zemský hejtman 14, 24, 46, 78–80,
88–90, 96–97, 99–102, 104–106, 118,
157–159, 184–188, 196–198, 208, 244–
245, 247, 253, 301, 306, 325, 353–354,
439
- Schrattenbach, Otto Wolfgang, rada 190–
191, 287
- Schrattenbach, Rudolf, probošt kolegiální
kapituly v Brně 22
- Schraub, Josef Jan, koncipista 43–44, 73,
222, 226–227, 234
- Schröfl (z Mansbergu), Ignaz, rada; zemský
podkomoří 98–99, 102–104, 112, 184–
189, 193, 197, 346
- Schrötter, Antonín František, koncipista,
titulární sekretář 199–200, 202–203,
225, 228–229, 302
- Schubert, František Xaver, kancelista 53, 55,
234, 237–238, 242–243
- Schubirz, František Xaver Antonín, královský
hejtman Olomouckého kraje 30–31
- Schwandtner, Joachim Georg, rada
ministeriální bankodeputace 64
- Schwannenberg, Sebastián Felix, ředitel
kanceláře, rada u moravsko-slezského
gubernia 166
- Schwartz, Jan Nepomuk, komerční
kalkulátor, adjunkt účetní 121, 129,
135
- Schwarzleuther, Josef, vídeňský obchodník
281
- Siegl, Josef, písař účetní 135
- Simoni, Albert František, kancelista 73, 100,
209, 231, 234–235, 237–238, 242–243,
248, 299
- Sinzendorf, Friedrich, rada, královský
hejtman Přerovského a pak Olomouckého
kraje 81, 179–183, 300
- Sontag, František Xaver, kancelista 294
- Stawick, Jan, revident účetní 135, 252, 256
- Steiner, Jan Nepomuk, kancelista, expeditor
100, 112–113, 130–131, 137, 139, 165,
203, 206, 208–209, 211–213, 216, 218,
232, 235, 237–239, 242–243, 245, 287,
292–284
- Storchenhausen, Josef, poručík pěšího
regimentu Karla Colloreda 247
- Strichelius, Jan Nepomuk, kancelista 216,
237–238
- Stupan (z Ehrensteinu), Anton Maria, rada
direktoria 64, 75
- Svoboda, Jan Wolfgang, kancelista 235–
239, 242
- Svoboda, Jakub Maxmilián, brněnský tiskař
337
- Šlik, Leopold František Jindřich, rada 171,
178–180, 186–188
- Tauber (z Tauberfurthu), František Jan
Erdman, rada 25, 34–36, 38, 43, 55, 71,
75, 81, 98–99, 104, 116, 163–167, 169,

- 171–178, 180–183, 185–189, 191, 246,
265–266, 287, 323
- Tauber, Jan, rada 169, 190, 193, 272
- Thim, Jan Ondřej, zemský advokát 217
- Thinfeld, Ferdinand Josef, rada 88, 182, 184,
364
- Thoren, Theodor, sekretář direktoria 64, 75
- Titl, Martin Ignác, dveřník komerčního
konsesu, akcesista 139
- Továrek, Josef, uchazeč o místo 294
- Továrek, Maximilián Benedikt, kancelista
43–44, 53, 55, 212, 220, 234, 237–238,
242–243, 291–292
- Továrek, Maximilian Ignác, nadpočetný
ingrosista u účtárny 135
- Trauttmansdorf, hrabě, plukovník pluku
Luchese 265
- Troyer, Ferdinand Julius, kardinál,
olomoucký biskup 22
- Tuchenhard, Jan, kancelista 237, 242
- Uhlfeld, Corfiz Anton, dvorský a státní
kancléř 19–20, 47
- Ulrich, Jakub, uchazeč o místo dveřníka 247
- Unterberger, František Josef, koncipista,
taxátor 100, 211, 215–219, 227–228
- Valenta, Antonín Karel, registrátor
a expeditor, pak pouze registrátor 34–35,
43, 52, 55, 75, 100, 127, 163, 195, 203,
205–210, 223, 243–246, 255, 278, 281,
301, 303, 308
- Valenzi, Michal, rada; zemský fyzik 190–
193, 223–224
- Ville, Kajetána Františka de, dcera Kryštofa
Blümegena 192
- Ville, Karel de, rada 189–192, 199, 202
- Vrbna, hrabě, zaměstnavatel Jakuba Ulricha,
uchazeče o místo dveřníka 247
- Vrbna, Václav Michael, nejvyšší zemský sudí
80
- Walldorf, František Augustin, královský
hejtman Brněnského kraje 31
- Welschenau, Wälrich, odborník na mincovní
záležitosti 185
- Widmann, Jan Václav, rada 25, 34, 42–43,
71, 81, 119, 172–178, 180–181, 197–198,
266, 287, 346
- Widmann, Josef, rada 81, 88, 98–99, 166,
170–171, 176, 181–182, 184–189, 346
- Wimmersperg, Lazar Michal, rada 42, 55,
71, 81, 166–167, 171, 173–182, 362
- Winckler, Jan Antonín, koncipista 100, 217,
223, 227–228, 230, 287, 353
- Wolf, Josef Kazimír, sekretář 73, 195–196,
201–202
- Záblatský, Ludvík Josef, koncipista 223, 227,
235
- Zacher, František Antonín, inspektor
bankálních důchodků, přisedící konsesu
in causis summi principis et
commissorum 68
- Záviš z Osenic, Emanuel Kajetán, královský
hejtman Přerovského a pak Olomouckého
kraje 78
- Zinzendorf, Ludvík, prezident dvorské účetní
komory 90, 97, 134, 253
- Žalkovský (ze Žalkovic), František Zikmund,
královský hejtman Hradištského kraje
31
- Žalkovský (ze Žalkovic), Jiří Bedřich,
hofrychtěl a zemský podkomoří 22
- Žerotín, Josef Karel, rada 88, 99, 182, 185,
302, 339

OBSAH

Předmluva	3
Úvod	5
Přehled dosavadního bádání a pramenné základny	8
ÚŘAD A JEHO SPRÁVNÍ DĚJINY	15
Doba přípravy	15
Mír vykoupený ztrátami	15
Hledání východiska pro monarchii	17
Zavedení nového kamerálního a vojenského systému na Moravě	21
Čas deputace	24
Vznik královské deputace	24
Instrukce pro deputaci	26
Obnovení krajských hejtmanů	30
Dotvoření systému	32
Jmenování personálu deputace	34
První zasedání	35
Upevnění systému	39
Rozvoj deputace	41
Doba reprezentace a komory	45
Vznik reprezentace a komory	45
První roky reprezentace a komory	59
Úprava kompetencí reprezentace a komory v roce 1751	64
Personální reforma úřadu v roce 1752	70
Další léta	78
Komise reprezentace a komory	82
Písařina a snahy o její omezení	83
Za sedmileté války	88
Sistování platů úřadu	89
Další přenechávání pravomocí	92
Reformy u dvora	94
Doba gubernia	97
Přeměna reprezentace a komory na gubernium	97
Nový personální statut	99
Návrh nové instrukce	102
Personalía	105
Za prezidenta Schrattenbacha	106
Nová instrukce	107
Další nový personální statut	111
Všední dny gubernia	113
Gubernium za prezidentů Kounice a Kryštofa Blümegena	118
Vzrůst agendy	120
Nová personální systemizace	125
Reformy na počátku osmdesátých let	141
ÚŘAD A LIDÉ	149
Personální obsazení a struktura úřadu	150
Personál s rozhodovací pravomocí	155

Prezident úřadu	155
Kolegium radů	161
Ředitel kanceláře	163
Departementy	166
Kontrola protokolů	170
Vedení komisí	170
Personální proměny radního kolegia	171
<i>Deputace a doba reprezentace a komory</i>	171
<i>Doba gubernia</i>	185
Sekretáři	193
Rozdělení koncipování expedovaných písemností	201
Vyšší personál (oficianti)	203
Registrátor a registratura	203
Expeditor a expedit	209
Taxátor a taxovní úřad	214
Radní protokolista	219
Koncipisté	225
Vedení podacího protokolu	229
Nížší personál	230
Kancelisté	230
Translátor	243
Dveňník	244
Úřední poslové	248
Svébytné součásti úřadu	250
Účtárna	250
Komorní pokladna	257
ÚŘAD A JEHO VŠEDNÍ DEN	260
Vnitřní chod úřadu	260
Radní sezení	260
Způsob projednávání záležitostí	263
Počet sezení v týdnu	266
Začátek sezení	270
Zatížení sezení záležitostmi	270
Cesta písemnosti úřadem	273
Kancelářské potřeby	278
Náklady na úřad	282
Úředník a jeho kariéra	286
Nástup k úřadu	286
Nadpočetní	290
Služební postup	296
Původ personálu	298
Penze a úmrtí	299
Platy personálu	303
ÚŘAD A PÍSEMNOSTI	313
Expedované písemnosti psané	315
Písemnosti vydávané úřadem jako celkem	315
Relace ke dvoru	315
Osobní relace	319
Rekvizitoriální misivy	320
Insinuáty	322

Nóty	323
Dekretální misivy	323
Dekrety	324
Dekretace	325
Ratifikace	327
Písemnosti vydávané oficianty	327
Atestace	327
Kvitance	328
Expedované písemnosti tištěné	328
Patenty a otevřené dekrety	329
Cirkuláře	332
Extrakty patentů a nařízení	333
Příležitostné tisky	337
Prostředky pro vnitřní komunikaci	337
Písemnosti	337
Dekrety a dekretace	337
Vnitrouřadové instrukce	338
Podání	338
Vnitrouřadové noty („Pro memoria“)	339
Úřední knihy	340
Radní protokol	340
Podací protokol	352
Registraturní kniha	355
Knihy deklaratorií	361
Knihy patentů a cirkulářů	364
Knihy depozit	365
Knihy výpůjček	366
Knihy expedit	366
Knihy referentů	366
Závěrečné shrnutí	369
<i>Obrazová příloha</i>	381
<i>Seznam vyobrazení</i>	443
<i>Seznam zkratk</i>	446
<i>Prameny a literatura</i>	449
<i>Jmenný rejstřík</i>	456

Summary

The Beginning of Modern Bureaucracy: *The Supreme Land Governing Office (Allerhöchste Landesfürstliche Stelle) in Moravia between 1748 and 1782*

The study deals with the functioning of the land governing office from 1748 to the early years of the reign of Joseph II. The institution came into existence in the context of the enactment of the “*Decenalrecess*” (1748), which meant that the authority over the collection of taxes shifted from the Czech and Moravian Estates to the land governing authorities. Originally called royal deputation (*Königliche Deputation*) this land governing authority was established with the purpose of managing the government revenue agenda (*contributionale*). Later on, further financial and military powers were transferred from the royal *tribunal* (which up to that point had functioned as the supreme governing office of the land) to the office (*camerale and militare mixtum*, respectively).

However, it was already in May 1749 that the management of political affairs (*publica et politica*) was transferred from the tribunal to the royal deputation as a part of the reforms introduced by Maria Theresa. Under the name representation and chamber (*Repräsentation und Cammer*) the office attained the function of the supreme land governing authority in Moravia. In 1763 its name was changed to *gubernium*, which it kept until the beginning of Joseph II’s reign. In 1782 it was transformed into the *Moravian-Silesian gubernium*.

The present work attempts to map the dynamic development of the institution against the background of the main administrative events of the period in question. In so doing, it focuses on two major and mutually intersecting issues, administration and diplomacy. The text is subdivided into four parts: The office and the history of administration; The office and the people; The office and everyday life; The office and written documents.

The first part (The Office and the history of administration) deals with the administrative history of the institution. It is arranged chronologically according to the individual stages in its development, which were also reflected in the changing name of the office. The author analyzes and comments on the various instructions and related administrative powers; comments on the operation of the office, and presents various employment and salary systemizations. Due attention is paid to the attempts at increasing efficiency of office work and to the acquisition of powers from the royal authorities.

The second part (The Office and the people) focuses on the structure of the institution and its staff. The individual office ranks are presented from top to bottom, based on the ranking of the officials and clerks in the title calendars (*Titular-Kalender*). The description of the concrete labor assignment associated with a particular position is based on the analysis of office instructions from the years 1745 and 1764, but clues from archival materials that suggest revisions of the instructions are also taken into account. If certain positions were held by concrete individuals, the author follows the lives of the persons in charge of those positions. If a certain activity was performed by group of office workers, (clerks; scribes), attention is paid to the changes in their numbers.

The third part (The Office and everyday life) focuses on the everyday life of the institution. It maps the day-to-day affairs of the office, such as the creation and expedition of documents, the management and running of the councilor’s meetings (*Rathssessiones*). The study also pays attention to everyday worries of the office staff, the hiring procedures, and the system of official promotion within the office, systems of retirement, remunerations and ordering and management of office supplies.

The final part (The office and the written documents) is devoted to an analysis of written material produced by the office. The procedures of the office originated from the

tribunal traditions, which enabled the author to link this part of the work to the study by Vladimír Vašků, who carried out an analysis of the various kinds of bureaucratic work used by the tribunal (Vašků, Vladimír: *Studie o správních dějinách a písemnostech moravského královského tribunálu z let 1636–1749*. Brno 1969). An analysis of the archival material confirmed that some of these traditional methods of management continued, albeit in a modified form. In addition, new types of documents could be identified. The work follows the expedition of written and printed documents, as well as the channels of internal communication within the office.

From its establishment the office was located in Brno's Land House. It was subdivided into several independent parts. Its principal core was formed by the councilors' college, which functioned as the office's decision-making body, and the office proper as its executive extension. The office proper was further subdivided into a registrature (*Registratur*), expedition office (*Expedit*), scribes' room (*Kanzlei* – office in a narrower sense of the word) and the tax office (*Taxamt*). Each of these divisions was housed in separate rooms of the Land House, except for the *Taxamt*, which was located in the house of the tax officer (*Taxator*).

Furthermore the office had an accounting office (*Buchhalterei*) and a chamber treasury (*Zahlamt*), both of which, due to the specific nature of their activities, represented *de facto* autonomous units. Their respective relations to the core of the institution, however, differed. An autonomous accounting office was established in May 1749 in order to supervise the revenue agenda. This activity had, until that point, been carried out by several tax controllers (*Revidenten*), who were struggling under the ever growing amounts of red-tape. The accounting office was incorporated into the office, for it was congruent with its powers and was expected to meet the demands of the tax accounting agenda. There was but a loose link to the office due to a highly specialized nature of its activity and thus the accounting office functioned without interference by the office officials. The chamber treasury, formed in 1748 out of the "*Rentamt*", served to the accounting of the "*camerale*" and the maintenance of cash. It was subject to institutional supervision, yet at the same time, as a representative of chamber interest, it was managed together with the court chamber. It was located outside of the Land House.

In order to manage the assigned agenda various committees were set up. Some of those were modeled on the court commissions in Vienna, with whom they shared the same purpose; others were set up on a temporary basis to meet the needs of the moment. They were always chaired by one of the councilors. The other committee members came also from the supreme administrative office, however, other institutions were represented as well, thus one could find there tribunal assessors or representatives of professionally related institutions. The work of the "*actuaries*" (secretaries) was carried out by the office staff.

The supreme land governing office also exercised authority over various commissions (*Konseß*) frequently established in earlier times and continuing into the reign of Maria Theresa. These were subordinated to the office; yet more loosely linked. They were always headed by one of the councilors and their composition was the same as in the case of commissions. In some cases they were also provided with office staff and registrature of their own.

Despite a relatively limited time frame covered in this work (1748–1782), significant developments can be traced in regard to the development of bureaucratic procedures in general and the internal functioning of the supreme land governing office in particular. In the earlier period following the 1748/49 reforms, the management and inner structure of the representation and chamber kept the characteristics of the earlier baroque way of operation. A steady increase of agenda, caused by a multitude of reform measures by the sovereign concerning all areas of life of the monarchy lead to a dramatic rise in office activity. At the

same time, traditional ways of office work were becoming more rigorous. Pressure from above to introduce various new manuals and office books (*Amtsbücher*) has been ascertained.

It would have been possible to meet the demands of the ever growing office agenda by increasing the office staff; however, the court resisted such measures due to the potential rise of the costs. The problem of staff shortage was thus solved by means of hiring unpaid surplus workers (*Accessisten*). Such workers then joined the ranks of the scribes who carried the major share of the burden of paperwork. However, some increase of office staff did take place from time to time, usually in connection with civil service reforms.

Another way of meeting the growing demands on labor was to increase efficiency. Gradual changes aiming at a simplification of office management and paperwork could be traced. A major pain represented, above all, the work of the scribes, which was extensive and claimed much time and personnel. The office took over the respective types of documents from the earlier baroque times, both in regard to their appearance and requisites. In such documents certain stereotypical formulae were used, which, save for the titular address of the recipient, had no functional value. However, they had to be employed even in a brief communication, which impacted the time necessary for the production and subsequent expedition of the document. Throughout Maria Theresa's reign the forms were never simplified, however attempts were being made to limit their number. For instance it was no longer necessary to attach accompanying documents to the periodic reports to the court, just verification by the office sufficed.

In the course of time the bureau was left to deal independently with various affairs, which were previously decided by the court: first those of lesser importance, then, gradually, more weighty matters. In this way a whole range of affairs was delegated on the office to decide on its own. Reports of such decisions were subsequently sent out at regular intervals (quarterly, yearly), thus limiting the amount of communication with Vienna. This came as a relief for the central court offices, too, for they were less burdened by provincial affairs.

The number of affairs attended to during the councilors' meetings – organized as a system of boards – was continually increasing, ranging from dozens through hundreds of issues. In order to meet the demands of an ever growing agenda, the meetings came to function as a place where the incoming materials were sorted and distributed among the various committees and commissions, which attended to them in accordance with their powers. This measure simplified the work of the councilors, who were free to focus solely on selected matters of prime importance.

The supreme land governing office entered the period of reign of Joseph II with its traditional structure intact, but burdened to the utmost. Soon after his ascent to the throne, halfway through the year 1781, the new sovereign carried out major bureaucratic reforms. It was already during his mother's lifetime that he was well aware of their inevitability. The study describes the initial steps of the reforms and captures the first changes in the way bureaucracy was organized and the simplification of paperwork that mark a significant departure from the way bureaucracy operated previously. In addition, as of June 16, 1781, Joseph II partly abolished the plenary system and introduced a combined system in its stead. Here it was up to the president to determine which affairs were supposed to be dealt with at a plenary session; others were to be attended to by the councilors in collaboration with their aides.

The functioning of the office in its various aspects did not yet attain the criteria of modern bureaucracy as formulated by Max Weber. The results show that the criterion of clearly delimited official powers was met only up to a point. Regular duties required for the bureaucratic management of the office were not clearly divided and the staff (both clerks and councilors) could carry out a variety of different tasks at the same time. Neither was there a clear wall of separation between the workplace and home. Some employees also worked

partly at home, taking the official files with them. Others, such as the tax officer (*Taxator*), attended to their duties at home. Likewise the councilors were required to keep special rooms in their private houses for sessions of committee meetings they were chairing. Exercising one's office duties at home is also related to an imperfect separation of the working hours from one's free time. Although the instructions state the number of working hours that are to be spent in the office (particularly concerning the subaltern staff), additional instructions that the staff is required to serve as long as necessary are always present. Records testifying to work on Sundays and festive days have also been identified. Neither was it true that the salary was the main and only source of income of people working for the office. The number of people employed there exceeded the figures allocated by the personnel and salary systemization. The persons not covered by the systemization had other sources of income (pensions, honorary salaries) or had to rely on the assistance of their families.

Translated by Tomáš Pospíšil